

Kuninkaalliset raparperilajikkeet ja sata uutta tyyppiä

Tarharaparperi on puutarhojemme tunnetuimpia vihanneksia. Sen meheviä lehtiruoteja nautiskellaan alkukesällä raikkaina jälkiruokina. Luonnonvarakeskuksen tutkimuksen mukaan kotipuutarhoissa kasvaa useimmiten vanha brittiläinen raparperilajike Queen Victoria. Elokuva 'Raparperin kadonneita genejä metsästämissä' kertoo tästä tutkimuksesta ja geenivarojen säilyttämisestä.

TEKSTI: Merja Hartikainen, Pirjo Tanhuanpää, Terhi Suojala-Ahlfors, Maarit Heinonen ja Teija Tenhola-Roininen
KUVA: Elisa Uusirasi

Raparperielokuvan kuvausta Piikkiön geenivarakokoelman äärellä.

Vatsalääkkeestä brittien herkku

Raparperin juuria on käytetty Aasiassa lääkkeenä 5000 vuotta ja Euroopassakin 1500-luvulta lähtien. Turun seudulla "Muncksrabarber" tunnettiin 1600-luvulla.

Raparperin lehtiruotien käyttö ravintona yleistyi 1800-luvun alkupuolella, jolloin brittiläinen Joseph Myatt jalosti tarharaparperilajikkeen Queen Victoria (Victoria). Tuolloin jalostettiin suurisatoisia, vähäkuituisia, hyvänmakuisia ja tietynvärisiä lajikkeita.

Suomessa on myyty 1880-luvulta lähtien yli kahtakymmentä erilaista raparperilajiketta juurakoina tai siemeninä. Näistä Victoria oli suosituin, mutta saatavilla oli myös esimerkiksi lajikkeita Prinssi Albert, Linnaeus, Monarch ja Crimson Perfection.

Raparperin geenivaroja kerättiin 1980-luvulla

Pohjoismaiden Geenivarakeskuksen keräyksen pohjalta perustetus-

sa kansallisessa raparperikokoelmassa on 36 kasviantaa kahdelta kymmeneltäkahdelta paikkakunnalta. Kokoelma sijaitsee Luonnonvarakeskuksen Piikkiön toimipaikassa. Koska noin puolet kokoelman raparpereista on Victoria-lajiketta tai sen kaltaisia, on ollut tarve uudistaa kokoelmaa monimuotoisemmaksi.

Raparperien geneettinen tutkimus

Vuonna 2015 kasvikuulutuksella saatiin tieto yli 700 vanhasta raparperista, joista 375 kasviantaa valittiin tutkimukseen iän, löytöpaikkakunnan, kasviin liittyvän muistitiedon ja muiden erityisominaisuuksien perusteella. Myös kokoelman raparperikannat ja 16 lajikenäytettä Tanskasta ja Yhdysvalloista tutkittiin.

Raparperien DNA eristettiin kansalaisten lähettämistä lehtinäytteistä. Geneettistä monimuotoisuutta arvioitiin käyttämällä kuutta mikrosatelliittia, jotka tunnistivat yhteensä 71 alleelia eli eripituista DNA-aluetta.

Yli 60 % kaikista näytteistä oli täysin tai lähes samanlaisia kuin ko-

koelmassa oleva lajike Queen Victoria. Tanskasta saadut näytteet lajikkeista Linnaeus, Strawberry ja The Sutton olivat keskenään samanlaisia. Kansalaisten lähettämistä näytteistä löytyi 19 tällaista kasvia.

Uudentyyppisiä kasviantoja, joita ei geenivarakokoelmassa ennestään ole, löytyi toistasataa. Tutkimuksen ansioista voidaan kokoelmasta poistaa keskenään geneettisesti identtiset kannat ja ottaa tilalle kansalaisilta löytyneitä arvokkaita vanhoja raparpereja.

Ilmiöpohjaista oppimateriaalia

Peda.net -kouluverkkoon on koottu laaja tuhannen sivun oppikokonaisuus viljelykasvien monimuotoisuudesta. Tietopaketti kertovat peltojen ja puutarhojen geenivarakasveista ja niiden suojelusta. Opettajat ovat laatineet aiheista myös opetuskonkaisuuksia. Mukana on elokuva *Raparperin kadonneita genejä metsästämissä*. Viljelykasvien monimuotoisuus sopii ilmiöpohjaiseen oppimiseen niin peruskoulussa kuin toisella asteella.

www.geenivaraoppi.fi